

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ДОКАЗУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ”

**Харків
2011**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ

ДОКАЗУВАННЯ

ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА

ДІЯЛЬНІСТЬ”

*Затверджено вченою радою академії
(протокол № 6 від 28.01.2011 р.)*

**Харків
2011**

Програма навчальної дисципліни “Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність” / Уклад.: Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, С.Б. Фомін. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – 10 с.

У к л а д а ч і: Ю.М. Грошевий,
О.В. Капліна,
С.Б. Фомін

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії (протокол № 1 від 31.01.2011 р.)

1. ВСТУП

Виявлення, розкриття злочинів та встановлення осіб, які причетні до їх вчинення, оперативним шляхом має місце у понад 90 % кримінальних справ. У більшості випадків оперативно-розшукові заходи (ОРЗ) провадяться на стадії порушення кримінальної справи та початковому етапі досудового розслідування, яке здійснюється у формі дізнання. Однак їх провадження можливе і після закінчення дізнання, коли у справі про тяжкий злочин, що передана слідчому, не встановлено особу, яка його вчинила (ч. 3 ст. 104 КПК України), або коли слідчий у порядку ст. 114 КПК України надає органам дізнання доручення і вказівки про провадження розшукових дій, або коли особа, в провадженні якої знаходиться кримінальна справа, в порядку ст. 52¹ КПК України приймає рішення про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, або коли місце перебування обвинуваченого не встановлено, і слідчий, керуючись ст. 139 КПК України, оголошує його розшук.

Ефективна взаємодія органів дізнання, які вправі провадити ОРЗ, та досудового слідства є однією із запорук успішного розслідування. Але така взаємодія можлива лише у тих випадках, коли слідчий, прокурор або суддя розуміють суть оперативно-розшукової діяльності (ОРД) як специфічного виду державно-правової діяльності, повноваження оперативно-розшукових органів та їх можливостей з отримання інформації, яка має значення для справи, видів ОРЗ, порядку їх провадження і, найголовніше, доказового значення даних, отриманих у результаті провадження ОРД. Ці знання майбутнім слідчим, прокурорам та суддям необхідні ще й тому, що Законом України № 2533-III від 21.06.2001 р. законодавець додав до джерел доказів протоколи з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами ОРЗ.

Саме для цього кафедрою кримінального процесу Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого і запропонована навчальна дисципліна “Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність”, розрахована на студентів денної форми навчання факультету, який готує

слідчі кадри для органів МВС України, та студентів заочної форми навчання слідчо-криміналістичної спеціалізації.

Даний курс передбачає три форми навчання: лекційну, самостійну та практичні заняття. Під час самостійної роботи студенти мають опрацьовувати відповідні розділи навчальних посібників і рекомендованої літератури, ознайомлюватися з необхідними нормативними актами, у тому числі підзаконними, рішеннями Європейського суду з прав людини, постановами Пленумів Верховного Суду України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність” студенти повинні:

– **знати** основні погляди науковців із приводу природи ОРД та системи її принципів; перелік та повноваження суб’єктів, які вправі провадити ОРД; форми взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими органами; поняття та види ОРЗ; підстави та порядок проведення оперативно-розшукових дій; основні напрями використання результатів ОРД;

– **вільно орієнтуватися** у системі законодавства, яке регулює ОРД, та бачити перспективи його розвитку; постійно ознайомлюватися з практикою використання результатів ОРД у кримінально-процесуальній діяльності; слідкувати за практикою Європейського суду з прав людини, який напрацьовує міжнародні стандарти в галузі спеціальних засобів розслідування;

– **вміти** в подальшій правозастосовній діяльності правильно організувати взаємодію з оперативно-розшуковими органами та використовувати результати ОРД у процесі доказування по кримінальних справах.

2. З М І С Т

I. Поняття та сутність оперативно-розшукової діяльності

Поняття оперативно-розшукової діяльності (ОРД) як специфічного виду державно-правової діяльності. Основні напрями використання даних, отриманих у результаті проведення ОРД. Розвідувальна діяльність. Контррозвідувальна діяльність. Оперативно-перевірочна діяльність. Діяльність по розшуку безвісно відсутніх осіб. Проведення ОРД у сфері боротьби зі злочинністю: оперативно-розшукова профілактика злочинів; виявлення злочинів у результаті проведення ОРД та використання фактичних даних, одержаних у ході ОРД, як приводів та підстав для порушення кримінальної справи; проведення оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) при розслідуванні злочинів (а) використання фактичних даних, одержаних у ході ОРД, для підготовки і провадження слідчих дій; б) використання фактичних даних, одержаних у ході ОРД, у доказуванні по кримінальній справі; в) процесуальний порядок перевірки фактичних даних, одержаних у результаті ОРД; г) оперативно-розшукове забезпечення судового розгляду кримінальної справи); проведення ОРЗ з метою забезпечення безпеки суб'єктів кримінального процесу та їх близьких родичів. Форми взаємодії слідчих органів та органів, які проводять ОРД.

Загальна характеристика правових джерел регулювання ОРД та їх класифікація. Конституція України, міжнародні правові акти з прав людини та їх значення для правового регулювання ОРД. Законодавчі, відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти. Практика Європейського суду з прав людини щодо застосування спеціальних засобів розслідування та її значення для вдосконалення нормативно-правового регулювання ОРД.

II. Принципи оперативно-розшукової діяльності

Принцип законності ОРД. Метод правового регулювання ОРД. Проблема правовідносин в ОРД. Гарантії принципу законності: відомчий контроль, прокурорський нагляд та судовий контроль. Принцип дотримання основоположних прав і свобод людини в процесі здійснення ОРД. Принцип взаємодії оператив-

них підрозділів з органами управління і населенням. Принцип публічності. Принцип єдності гласних і негласних заходів ОРД, а також комплексно-системного їх використання. Принцип конспірації. Принцип оперативності.

III. Суб'єкти оперативно-розшукової діяльності та їх повноваження

Повноваження оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: кримінальний розшук; Державна служба боротьби з економічною злочинністю; Державна служба по боротьбі з незаконним обігом наркотиків; Державна служба боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; кримінальна міліція у справах дітей; транспортна міліція; спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю; спеціальні підрозділи судової міліції. Служба безпеки України як суб'єкт ОРД. Повноваження оперативних підрозділів податкової міліції. Інші суб'єкти ОРД: підрозділ оперативного забезпечення охорони Управління державної охорони України; Державна прикордонна служба України; оперативні підрозділи органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України з питань виконання покарань; Служба зовнішньої розвідки; розвідувальний орган Міністерства оборони України.

Фактичні передумови, правові засади і напрями взаємодії органів і підрозділів, що здійснюють ОРД, між собою та з іншими державними органами.

Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з кримінальною злочинністю.

IV. Поняття та класифікація оперативно-розшукових заходів

Поняття оперативно-розшукового заходу та його матеріально-правовий зміст. Класифікація ОРЗ. Разові та тривалі ОРЗ. Гласні та негласні ОРЗ. ОРЗ, проведення яких не потребує будь-якого санкціонування. ОРЗ, що проводяться з дозволу начальника оперативно-розшукового підрозділу. ОРЗ, які проводяться не інакше як за рішенням суду. Глибокі та поверхневі ОРЗ. Автономні та комплексні ОРЗ.

V. Загальна характеристика оперативно-розшукових заходів та можливості використання їх результатів у кримінальному судочинстві

Опитування та його відмінність від відібрання пояснень у порядку ст. 97 КПК України та допиту як слідчої дії. Оперативна закупівля, її види, оформлення результатів та можливість їх використання в якості доказів. Контрольоване постачання. Звичайне та підмінне контрольоване постачання. Наведення довідок як ОРЗ, спрямований на одержання інформації про фізичних або юридичних осіб, факти й обставини, що мають значення для рішення завдань ОРД. Обстеження приміщень, будинків, споруджень, ділянок місцевості й транспортних засобів. Оперативне проникнення. Зняття інформації з каналів зв'язку. Контроль телеграфно-поштових відправлень. Спостереження та його види. Збір зразків для порівняльного дослідження. Дослідження предметів та документів. Ототожнення особистості. Оперативний експеримент, його відмінність від провокації злочину.

Сприяння громадян оперативним підрозділам. Мотиви співпраці. Види сприяння.

VI. Підстави та порядок проведення оперативно-розшукових дій

Підстави проведення ОРЗ. Порядок заведення оперативно-розшукової справи. Строки ведення оперативно-розшукових справ, порядок їх продовження. Припинення та поновлення обчислення строку ведення оперативно-розшукової справи. Підстави та порядок закриття оперативно-розшукової справи. Порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації. Структура та зміст подання оперативного підрозділу до суду на отримання дозволу на проведення ОРЗ, які тимчасово обмежують права людини. Форма та зміст протоколу з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами ОРЗ, які тимчасово обмежують права людини, його доказове значення. Порядок надання фактичних даних, одержаних у ході ОРД, органу дізнання, слідчому, прокурору чи суду.

3. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Атмажитов В.М., Бобров В.Г. Оперативно-розыскные мероприятия: актуальные вопросы теории и практики // Государство и право. – 2005. – № 3. – С. 23-31.

Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. – Ч. 1: Підруч. –Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 336 с.

Гордін Л.Я. Слідчо-оперативна група: проблеми створення та діяльності: Моногр. – Х.: ФІНН, 2009. – 192 с.

Горяинов К.К., Кваша Ю.Ф., Сурков К.В. Федеральный закон “Об оперативно-розыскной деятельности”: Комментар. – М.: Новый Юрист, 1997. – 576 с.

Грошевий Ю.М. Кримінально-процесуальні аспекти оперативно-розшукової діяльності // Право України. – 2003. – С. 73-78.

Сьсков С.В., Черков В.О., Черкова М.Ю. Контроль та нагляд за дотриманням конституційних прав і свобод людини в оперативно-розшуковій діяльності: Навч. посіб. / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ; За заг. ред. Ю.М. Грошевого. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2010. – 176 с.

Захарцев С.И. Понятие и виды оперативно-розыскных мероприятий // Правоведение. – 2003. – № 4. – С. 135-139.

Зеленецкий В.С., Козьяков И.Н. Ведомственный контроль и прокурорский надзор за законностью оперативно-розыскной деятельности. – Х.: Вост.-регион. центр гуманитар.-образоват. инициатив, 2003. – 256 с.

Комментарий к Федеральному закону “Об оперативно-розыскной деятельности”. С приложением решений Конституционного Суда Российской Федерации и Европейского суда по правам человека / Вступ. ст. В.Д. Зорькина. – М.: Норма, 2006. – 448 с.

Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / Є.М. Моїсеєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук та ін.; За ред. О.М. Джужа. – К.: Правова єдність, 2009. – 310 с.

Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение). Ч. 1: Учеб. пособие Э.А. Дидоренко, Б.И. Бараненко, В.А. Глазков и др.; Под ред. Э.В. Виленской; МВД Украины, Луган. акад. внутр. дел. – Луганск: РИО ЛАВД, 2006. – 245 с.

Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Моногр. – Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. – 576 с.

Теория оперативно-розыскной деятельности: Учеб. / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 832 с.

Шумилов А.Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности: Учеб. для вузов / А.Ю. Шумилов. – 3-е изд., дополн. и переработ. – М.: Изд. дом И.И. Шумиловой, 2008. – 391 с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
ДОКАЗУВАННЯ
ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА
ДІЯЛЬНІСТЬ”

У к л а д а ч і: ГРОШЕВИЙ Юрій Михайлович,
КАПЛІНА Оксана Володимирівна,
ФОМІН Сергій Борисович

Відповідальна за випуск *О.В. Капліна*

Редактор *Л.М. Рибалко*
Комп'ютерна верстка *А.В. Старжинської*

План 2010, поз. 52

Підп. до друку 01.03.2011. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Умовн. друк. арк. 0,687. Облік.-вид. арк. 0,3. Вид. № 3.
Тираж прим. Зам. № 4207. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національної юридичної академії України,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.